

ÚTGÁVA

Nólsoyar Páll

Royndin fríða soleiðis sum listamaðurin Hans Skálagarð hugsar sær hana. Skonnartin, ið var smá 30 tons, er fyrsta deksfar, vit við vissu vita vera smíðað í Føroyum. Ogn: Petur Nolsøe

Óli Olsen

Í ár eru liðin 250 ár, síðan Nólsoyar Páll var borin í heim. Nýggj bók er skrivað um tjóðarhetjuna, sum mong kalla mannin, ið eigur so nógv pláss í søgu okkara. Bókin kemur út í heyst.

Poul Poulsen Nolsøe – Nólsoyar Páll – var føddur í Nólsoy í 1766. Hann var fjórða barnið av sjei og vaks upp í einum umhvørvi, har sagt verður, at bæði handalig og andalig mentan vóru høgt í metum.

Millum ár og dag er nógv skrivað um kenda nólsoyingin, men tá ið um siglingarmannin og skiparan Páll er at røða, tykjast skrivligu heimildar okkara ikki at vera so gávumildar.

Við støði í bókum, greinum og skjølum, ið nýliga eru komin undan kavi, verður í nýggju bókini roynt at lýsa fjøltáttaða persónin so heilskapaðan sum til ber:

Barna- og ungdómsárini verða umrødd í stuttum, sagt verður frá, tá ið Nólsoyar Páll fer at sigla, tekur stýrimansprógv í Danmark og fer í langfarasigling, fyrst sum stýrimaður síðan sum skipari.

Sagt verður frá sigling Páls við

Royndini fríðu, sum hann smíðar saman við øðrum monnum, og komið verður inn á stríð hansara móti einahandli og donskum embætismannavaldi í Føroyum – einum stríði, sum føroyingar settu hátt og identifiseradu seg við, tá ið teir fóru at vita til sín tjóðskaparlíga.

Harafturat kemur so táttayrkjarin Páll, sum serkønt fólk hevur skrivað høvuðspart um. Í Fuglakvæði, kendasta tátti Páls, nýtir yrkjarin tað snildið at lata persónarnar í fuglaham. Argastu mótstøðumenn sínar – embætismenninar – letur hann vera grammarröfuglar, meðan hann sjálvur er tjaldrið, sum spillir teimum spælið ferð eftir ferð.

At leggja haldgott støði undir sigling Nólsoyar Páls verður sagt frá siglingini í søguligum høpi við serligum atlit at árunum 1807-1814. Ófriður er tá millum Danmarkar og Bretlands, handilsskip verða tikin, føroyingar líða hungur, og tað er hesa tíðina, at Páll fer lagnuferð sína eftir kornfarmi.

Eisini Rybergshandil í Vágshotni verður umrøddur. Hann setti sín serliga dám á Havnina unglingaár

Páls. Dyrnar út í heim vóru latnar á glopp, skip komu og fóru av Vestaru vág, og handilsumhvørvið hevði dragandi mátt á ungar dreingir. Tað var eisini við einum av Rybergs skipum, at Páll legði frá landi av fyrstu tíð. Ikki er av tilvild, at standmyndin av Nólsoyar Páll, sum Hans Pauli Olsen evnaði, stendur í Vágshotni.

Í partinum, Fyrsta ættarlið eftir Nólsoyar Páll, verður sagt frá børnum Páls: Súsonnu Malenu, sum giftist við Hálvdani bónda í Lamba, Siggju Sofiu, ið giftist við Peturi bónda í Kirkjubø, Jógvani Ziska, sum sló út av skipi, og Apoloniu Mariu, ið giftist Jákupi Hansen úr Mikladali. Hon førði faðirs garð á Myrkjanoyri (Klaksvík) fram á leið.

Tað var á eini ferð til Eysturindia og Kina í 1822, at Jógvani Ziska Nolsøe fór fyrri borð og bjargaðist ikki. Forkunnig mynd av eysturindiafaranum, Kronprindsessen, sum hann var við, er fingin til vega.

Í langfarasigling

Í 1788 tekur Nólsoyar Páll stýrimansprógv í Keypmannahavn og fær viðmerkingina «Forstod alt.»

Bræv Nólsoyar Páls (Poul P. Nolsøe) 3. februar 1806 til handelsforvaltaran. Páll sigur eitt nú, at hann ætlar at venja manning sína upp til sjómenn. Sövn landsins (skjallasavnið)

Í teimum døgum vóru ikki fastar reglur viðvíkjandi útbúgvingini, og tann lesandi fór til próvtøku, tá ið hann metti seg vera kláran.

Páll fer síðan út í heim «at bróta sær ein veg og læra siðir at kenna hjá øðrum og størri fólkasløgum,» sum Jákup doktari tekur til í bók frá 1912. Úti í heimi kemur Páll víða um, men hóast nógvar søgur, summar trúligar uttan at vera vitnisfastar, aðrar ævintýrkendar, vita vit lítið um lív hansara hesi árin.

Óváttaðar søgur siga soleiðis, at Nólsoyar Páll í 1793 var staddur í Fraklandi, tá ið kollveltingarmenn tóku franska kongin Ludvík 16. av døgum. Hann sigst eisini hava verið við bretska herskipi, har ið hann kom at standa við kanón á miðjum skipi, soleiðis at brast bardagi á, var deyðin honum visur.

Umboð á hesum skipi skuldu Páll og ein norðmaður leggjast sjúkir og enda á sjúkrahúsi í London, har ið teir lógu á somu stovu. Tá ið teir vóru frískir aftur og skuldu útskrivast, vildu teir ikki við aftur bretska herskipinum og gjørdur av at flýggja. Hetta gekst alt væl; um náttina lestu teir seg niður

eftir múrinum og komu umboð í eitt skip, sigla skuldi til Amerika. Soleiðis sigst Páll koma til Amerika.

Komandi árin sigldi Páll sum skipari á amerikanskum skipum fyri eitt stórt amerikanskt handilshús. Skjalfast er, at Páll eitt nú sigldi upp á Amerika, Vesturindia, Ongland, Frakland og Portugal. Nevndu lond liggja við fornu farleiðina í Atlantshavi. Tá í tíðini var alneyðugt at laga seg eftir høvuðsvindum og høvuðsstreymum fyri yvirhøvur at koma um heimshavið.

Nólsoyar Páll hevur allarhelst siglt um Atlantshav eftir somu meginreglum sum Kristoffur Kolumbus trý hundráð ár frammanundan: úr Evropa suður til Kanariuoyggjar, har snarað varð í ein vestan undan passatvindinum til Vesturindia. Úr Amerika til Evropa sigldi Páll har norðuri í vestanvindsbeltinum. Kort yvir Norðuratlantshav við siglingarleiðum Páls leysliga teknaðum verður í nýggju bókini.

Í 1798 er Páll givin at sigla upp á Amerika. Við bústaði í Keypmannahavn siglir hann nú fyrri kongaliga handilin. Kemur hetta várið til Føroya sum stýrimaður á Charlotte,

